

BOHUSLÄN

Munkedals- bygd

Nr 3

1974

Årg. 5

MUNKEDALS HEMBYGDS- OCH FORNMINNEFÖRENING

Maihaugen och Mjösa

Hembygdsföreningens sommarresa till Norge blev en minnesrik upplevelse. Ingen av de nittioalet resenärer som deltog i färden kommer väl någonsin att glömma alla de synintryck som i rikligt mått kom oss alla till del under denna mångmilaresa.

Oförglömlig är utsikten kring Mjösa's långa sjö med speglande vattenvidder och kantad av höga fjällstup där det ofta är skog på åsarna. Ingen undgick heller att lägga märke till de omfattande odlingar av främst potatis och lök, som i stora fält bredde ut sig från fjällkedjorna, ned mot Mjösa's stränder. Ansatserna till högfjäll tar allt större proportioner vid Lillehammer. Vi fick en aning om detta, när vi färdades från staden upp mot Nordseter, för att efter 14 km resa nå fram till vår förläggning vid Hallas där samtliga välkomnades till fjellstuen i kanten av Neverfjell. Vägen ditupp var en sevärdhet, från Lillehammers centrum i en sicksackformig väg, i ständig och alltmer brant uppförlöpa och med en slösande rikedom av vackra vyer och naturscenerier. Klättringen steg till närmare tusen meterna över havet och längst upp en öppenhet omgiven av blåa åsar och små idylliska vattendrag, ett samspel mel-

lan bygd och småskog, åsar och tjärnar som verkar stimulerande på resenären. Sevärd var även den lilla träkyrkan i Nordseter, bygd efter ett säreget mönster. En rundfärd under en av dagarna förde oss ett gott stycke in på den s. k. Per Gynt-vägen och där blev vi ständigt påmind om omgivningen kring Gudbrandsdalen och bygden ovanför Mjösa. Man förvånades här över att finna så många gårdar i en by, att de faktiskt liksom hängde i klasar uppför dalsidan. I dalbotten flyter Gudbrandlågen i stundom jökelgrön friskhet med upprinnelse från bygderna ovanför Rondane. Muséeet på Maihaugen med de sandvigska samlingarna blev även en sevärdhet som rönt stort intresse. Särskilt uppmärksammas blev den gamla stavkyrkan som flyttats till Maihaugen från Garmo. Något ledsna blev vi kanske, att vi inte hann närvara vid en brölloppshögtidlighet som ägde rum vid en av resorna till denna säregna bygd. Någon av våra uppmärksamma resenärer påstod, att de hade sett en skytt av ångfartyget "Skibladner" på sjön Mjösa. Den trafikerar fortfarande Norges största insjö, trots sina 118 år. Det är en svenskbyggd båt.

—d.

En visa tillägnad Munkedal

När folkparken i Munkedal invigdes 1931 kunde publiken njuta av att höra en visa, särskilt tillägnad Munkedal och dess bygd. Enligt uppgift har texten skrivits av en hr Hammarskjöld, anställd vid Hyltebruk, vilket företag på den tiden sorterade under Munkedal. Visan tillkom under den tid flottningen pågick, vilket framgår av texten. De båda versarna går utmärkt att sjunga till melodin "Ack Värmeland du

sköna", vars innehåll satts till musik av prosten Anders Fryxell i Sunne, Värmland, men som föddes i Edsleskog på Dal år 1795. Förebilden till Värmlandsvisan hade Fryxell uppbringat från Östergötland.

Finns någon i Munkedal med omnejd som har ytterligare uppgifter om invigningen av folkparken och det program, som där förekom, var god kontakta hembygdsföreningen!

Till Munkedal

Ack Munkedal Du sköna, Du härliga trakt,
Du fagrade nejd bland berg och dalar.
Om sommar'n när Du står uti grönskande
 prakt,
Din fågring till alla hjärtan talar.
Hör älven hur han brusar,
där han mot Gullmar'n far,
Hör skogen hur den susar
och vittnar för envar,
Att Munkedals namn gått runt kring jorden.

Ty skogen är Din moder, hon givit Dig
 gestalt,
Din gärning får liv av vad hon skänker.
Och skådar jag Dig, Munkedal, förstår
 jag utav allt,
att Lyckans Gudinna på Dig tänker.
När skeppen fara vida
med vad Du bringat fram
av timmer, som ha gungat
vid fagra Björriid damm,
går Munkedals namn kring hela jorden.

Mot okänt mål

Årets hemliga resa blev som förr om åren en mystisk färd som började i hemorten men slutade i staden Varberg på västkusten. Däremellan gick de två fullsatta bussarna genom ett flertal intressanta platser, däribland en avstickare från Väne-Åsaka till Lindås och Hedenberg och vidare ut till Sollebrunn. En annan sevärdhet var den gamla Hållstensstugan på Bredaredsvägen nära Borås. En sevärdhet var det även med ruinen efter den gamla kyrkan i Seglora som flyttades till Skansen 1916. Resenärerna hade även tillfälle att få komma in i den gamla prästgården från 1700-talet där många intressanta museiföremål

betraktades. Slutklämmen på 1974 års hemliga färd blev ett besök på Varbergs gamla fästning varefter det var dags för intagande av en god middag på restaurant Gillet.

På hemresan gjordes ett kort uppehåll vid Fjärås bräcka där sjön Lyngerns stora vatten utbreder sig mot öster inöver Halland och Västergötland. Vid niotiden var man åter i munkedalsbygd och färden var inte längre någon hemlighet. Vädrat kunde inte förbättras denna sena sommardag eller tidiga höstdag. Det rådde solsken hela dagen.

Skogsmarkvandring

En promenad i skog och mark brukar vara stimulerande när vädrets makter är goda, vilket inte var fallet den 8 sept. då en promenad ägde rum med start och mål vid Kaserna. Det miserabla vädret inverkade på antalet startande och de modiga deltagarna som vågade försöket var iklädda såväl stövlar som regnkläder. Det gällde att besvara 12 frågor utmed banan och 11

rätt erövrades av Georg Claesson, 10 rätt av Anna Claesson, Ingrid Johansson och Åke Smith medan Mona Johansson fick nöja sig med 9 rätt. De rätta svaren var följande: x 1 2, x x x, 1 2 2, x 1 x. Banläggare var Vivan Nicklasson. En ny promenad kommer att starta den 6 okt. med start och mål vid Hede ladugård. Vivan är även denna gång banläggare.

Höstlig träff på Kaserna

Den 15 sept. hade höstens första färger bland träd och grönska gjort sig påmint trots att sommaren dröjt sig kvar. Det var kalas på Kaserna. Det kokades gröt av de finaste risgrynen som kunde uppbringas och färskmjölk hämtades hos en lantman i trakten. Det blev en festmåltid som livligt uppskattades av det c:a 40-tal personer som deltog i fagnaden och vartill även förekom kaffedrickning och dopp. Ett nytt inslag prövades vid denna hösträff, det var Ivan och Yngve som spelade låtar på fiol och sedan måltiden avnjutits begav sig säll-

skapet i grötlunk ned till stranden av sjön Vassbotten där alla stannade till en stund innan man fortsatte upp till minnesstenen över Pontus Wikner och beundrade utsikten därifrån. Och dagen till ära framförde spelmännen en riktig "grötlåt" som en gång komponerats av Niklas Larsson från Liane i Svarteborg. Stämningen var den allra bästa och man enades om att om inte förr så till nästa år anordna en liknande festlighet på denna idylliska bygd som Kaserna utgör.

Från Sanne till Sanden

Hembygden innebär oftast stora kontraster ifråga om landskapets struktur. Sanden, en uråldrig plats vid Saltkälle-fjordens innersta vik, och Sanne, en av socknarna långt uppåt skogsbygd och med nära kännning av grannskapet Dal. Låt oss göra en färd utmed denna mångskiftande bygd och med följsamhet i nära kontakt med en av sprickdalarna i Bohusläns område. I söder, nära till havet, i norr, med skogsbygd inpå allfarsvägen.

Vid Saltkällefjorden låg förr två små byar på varsin sida av vattnet, fiskeläget Saltkiln, ibland stavat som Saltkieteln, och Sanden, även detta som ett fiskeläge men

bebott av strandsittare som idkade hantverk. Redan i domböcker från medio av 1600-talet omnämnes bägge dessa namn i dåtidens bebyggelsecentra. Sanne däremot, var tidigt nämnd som en skogsbygd med omfattande odling kring inpåliggande terräng av barriga skogar. Socknen är även tidigt omtalad som en trakt där jordmånen oftast är sand- eller sandblandad och socknens gamla namn torde varit Sandarud. Dess kyrka är från 1847.

Kontrasten är som sagt stor, när det gäller båda dessa ställen och numera inom samma kommun. Låt oss bestiga en fjällkant i Sanne och nära en nedanför belägen

sjö med samma namn. Låt oss känna närvaron av skog, bygd och vatten. Ett stycke bohusnatur med vildmarksstämning. Höjderna är skogklädda, dalbottnarna öppna och odlingsbara för lantgårdar, stora som små. Betingelserna för växtlivet är goda för såväl skog som jord. Färden mot söder innebär inte i början några större förändringar. Lersjön med sitt omfattande vattenmagasin och vid vars utlopp en gammal valvbro vittnar om färdvägar sen urgamla tider.

Men vid Hedekas expanderande samhälle tonar de första konturerna av Kynnefjäll fram österom tätbebyggelsen. Vid Hajums är en utmärkt ås som med lätthet går att bestiga. Här finns utsikt över slätt, berg och gårdar, både i väster och öster. Nedanför finns den sankt dalbottnen kring

Örekilsälven och som i närheten får sällskap med Hajumsån. I dalgången invid branten av Kynnefjäll ligger en sammanhängande jordbruksbygd, samlad på båda sidor älven, trögflytande men här och där hurtigare i sitt lopp och hjälpsam när det gäller att driva en såg eller en kvarn som t. ex. vid Lilla Röd. Här finns många vyer att beskåda, från denna upphöjda plats vid Hajums grustag, detta istidsminne som i form av randås tvärrar ett ståtligt landskap. Hajumsbron är ännu bevarad. När den nya vägen och bron över Hajumsån byggdes var den i fara. Även den gamla kvarnplatsen finns kvar.

Året 1594 reste biskop Jens Nilsson genom dessa bygder och han kunde då berättat: "Hæim bro, der staer it quernehuss".

Forts. nästa nr

Hembygdföreningens årsprogram 1974-75

1974

27 okt. Hembygdens dag. Högmässa i Foss kyrka kl. 14.00 med predikan av kyrkoherde N. E. Granström. Efter gudstjänstens slut blir det kyrkkaffe i Församlingshemmet.

2 nov. Årsavslutning och firande av hembygdsföreningens 10-åriga verksamhet på Åtorps herrgårds-pensionat. Till denna samman-

komst måste anmälningar ske per tel. 110 05 eller 104 77 senast den 26 okt.

1975

8 mars Årsmöte.

23 mars Bussfärd till Alingsås museum. Efter detta besök sker ett samkväm på ett av stadens konditorier. Anmäl. per tel. 104 77 efter nyår.

Studiecirkel i höst:

KÄNN DIN BYGD!

Vi studerar Munkedal som det en gång var, och som det är nu.

Kursledare: Alfred Carlsson.

Studiebesök ingår i kursen.

Anmälan till kursledaren, tel. 10477 eller till Ingrid Rönnberg, tel. 10131.